

Nr 126.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1946 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet och avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 138 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 1 mars 1946, föreslagit riksdagen att *dels* godkänna vid propositionen fogade förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet och avlöningsreglement för de högre kommunala skolorna, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i nämnda statsrådsprotokoll förordats meddela föreskrifter i fråga om a) fri förläggning och fri förplägnad till beställningshavare vid tjänstgöring å egen förläggningssort under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret därunder icke kan bibehållas, och b) fri tjänstebostad m. m. åt försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer i Moskva.

Lönereglering för justitieråd och regeringsråd. Av riksdagen vid behandlingen av vederbörande avlöningsanslag under andra huvudtiteln beslutad lönereglering för justitieråden och regeringsråden ha föranlett förslag till införande av en ny paragraf (58 a) i civila avlöningsreglementet.

Tredje momentet av nämnda paragraf har enligt Kungl. Maj:ts förevarande förslag följande lydelse.

I stället för vad i 4 § 2 mom. stadgas skall gälla, att med befattning såsom justitieråd eller regeringsråd ej må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för företag, som avses i 4 § 2 mom., eller annan tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag *eller uppdrag såsom skiljeman*.

I samband med detta förslag har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergquist* (I: 266) och den andra inom andra kammaren av herr *Cruse* (II: 417), i vilka hemställts, att riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse om ändring av civila avlöningsreglementet med den ändring, att ovan nämnda moment (58 a § 3 mom.) erhåller följande lydelse.

I stället för vad i 4 § 2 mom. stadgas skall gälla, att med befattning såsom justitieråd eller regeringsråd ej må förenas vare sig uppdrag såsom ordfö-

rande eller ledamot i styrelse för företag, som avses i 4 § 2 mom., eller annan tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag, *ej heller skiljemannauppdrag annat än som ordförande eller ensam skiljedomare.*

Vid återgivande här ovan av Kungl. Maj:ts och motionärernas förslag ha de delar av förslagen, vari de avvika från varandra, av utskottet kursiverats.

Motionärerna hava konstaterat, att Kungl. Maj:ts förslag överensstämmer med nu gällande regler och till stöd för sitt förslag om ändring av nämnda regler i huvudsak anfört följande.

Förbud för justitieråd och regeringsråd att mottaga uppdrag som skiljemän genomfördes 1926 och motiverades därmed, att åtagande från justitie- och regeringsrådets sida av skiljemannauppdrag ej kunde anses förenligt med den ställning, som dessa ämbetsmän intogo i egenskap av utövare av landets högsta domarmakt.

Redan vid tiden för tillkomsten av förbudet mot skiljemannauppdrag rådde starkt delade meningar om dess lämplighet. De tvivel, som då yppades i fråga om gagnet av denna bestämmelse, ha därefter vuxit i styrka och åtskilliga omständigheter ha inträffat, som nu ställa frågan i delvis annan belysning.

Med nu rådande rättegångssystem spelar skiljedomsförfarandet en betydande roll för parter, som önska få ett snabbt avgörande av uppkommande rättstvister. Vikten av att kunna förvärva verkligt framstående jurister som skiljemän ligger i öppen dag, och det måste anses anmärkningsvärt, att de jurister, som prövats skickade ått vara ledamöter av landets högsta domstolar, skola vara uteslutna från möjligheterna att tjäna rättsväsendet på detta område.

Under förarbetena till nya rättegångsbalken har denna fråga uppmärksamrats. Processlagberedningen föreslog i sitt år 1938 framlagda betänkande, att hovrätt i vissa fall skulle äga att som första instans upptaga tvistemål, om parterna överenskommit, att tvisten skulle upptagas omedelbart i hovrätt, samt att hovrätt i sådant fall skulle vara enda instans. Som motiv för detta förslag framhöll beredningen, att förfarandet skulle ha till uppgift att tillgodose affärslivets behov av skyndsamma avgöranden. Det till buds stående skiljemannaförfarandet vore enligt beredningens mening med hänsyn till garantierna för avgörandets tillförlitlighet i många fall underlägset ett domstolsförfarande. Under remissbehandlingen av processlagberedningens förslag uttalades från flera håll, främst från underdomstolarnas sida, stark kritik av förslaget. Vid lagrådsgranskningen anslöto sig två ledamöter till processlagberedningens förslag, under det att de två återstående ledamöterna avstyrkte detsamma. Sistnämnda ledamöter funno, att den föreslagna anordningen icke syntes vara ägnad att i någon större utsträckning tillgodose de önskemål, som man inom affärslivet sökte förverkliga genom att hänskjuta tvister till avgörande av skiljemän. Dessa ledamöter anvisade i stället utvägen med en reglering av skiljemannaförfarandet på sådant sätt, att största möjliga garantier vunnes för avgörandets tillförlitlighet, och uttalade som önskvärt, att domstolarnas lagfarna ledamöter kunde åtaga sig skiljemannauppdrag; förbud däremot borde icke uppställas för domare i någon instans. — Föredragande departementschefen förklarade vid framläggande av förslaget till ny rättegångsbalk sig anse, att processlagberedningens förslag om inrättande inom domstolsorganisation av ett förfarande, som kunde ersätta skiljemannaförfarandet, icke för det dåvarande borde upptagas i lagstiftningen. Riksdagen gjorde ej ändring

i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget i denna del. Riksdagen uttalade dock, att det ur rättsordningens synpunkt icke vore tillfredsställande, att intresset av skyndsamhet i rättsskipningen icke kunde tillgodoses genom statliga organ utan uteslutande genom skiljemannaförfarande. Riksdagen ansåg därför, att frågan borde ägnas fortsatt uppmärksamhet. Något förslag, motsvarande det av processlagberedningen framlagda, har emellertid ej utarbetats.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit har man all anledning antaga, att även efter rättegångsreformens ikraftträdande skiljemannaförfarandet kommer att bliva av stor betydelse. Det är därför av vikt, på sätt uttalats inom lagrådet, att största möjliga garantier skapas för ett tillförlitligt avgörande i skiljedomar. En förutsättning härför är, att de bästa juridiska krafter stå till buds som skiljemän. Betydelsen härav har också nyligen vitsordats av riksdagen. Vid den år 1943 genomförda löneregleringen för häradshövdingarna kom nämligen motsvarande spörsmål under debatt. Löneregleringen innebar, att häradshövdingarna i de största domsagorna i lönehänseende erhöilo en ställning, som närmade sig justitie- och regeringsrådets, och de sakkunniga, vilkas betänkande låg till grund för löneregleringen, hade föreslagit förbud för häradshövdingarna att mottaga skiljemannauppdrag. Då det ansågs vara av stor vikt, att erfarna domare kunde utnyttjas som skiljemän för att skiljemannainstitutet ej skulle förlora i värde, föreslog emellertid Kungl. Maj:t, att häradshövding skulle äga mottaga uppdrag som ordförande i skiljenämnd eller ensam skiljedomare, och detta förslag vann riksdagens bifall.

Även med hänsyn till justitie- och regeringsrådets ämbetsuppgifter torde det vara av värde, att de beredas möjlighet att i de friare former, som skiljemannaförfarandet innebär, deltaga i slitande av rättstvister. Det har ofta anmärkts, att domstolarnas ledamöter genom en för långt driven isolering kunna komma att berövas den kontakt med samhällslivet, som är av stor vikt för ett rätt utövande av domarämbetet. Genom deltagande i rättsskipningen utanför domstolarna tillföras de erfarenhet och impulser, som annars ej skulle stå dem till buds.

De farhågor, som uttalats att justitie- och regeringsrådets tjänstgöring som skiljedomare skulle kunna skada deras ämbetsställning, synas högst väsentligt överdrivna. Ett utövande av skiljedomarverksamhet innebär fullgörande av en domaruppgift, och om rätten att mottaga skiljemannauppdrag — på sätt skett i fråga om häradshövdingarna och som synes böra ske jämväl beträffande justitie- och regeringsråden — begränsas till att avse ordförandeskap i skiljenämnd eller uppdrag som ensam skiljedomare, torde några befogade anmärkningar icke kunna riktas däremot.

Ersättning i vissa fall till vikarie för tingsdomare eller särskild inskrivningsdomare vid häradsrätt. Det under denna rubrik behandlade förslaget innebär sådan ändring av 49 § 3 mom. 5 punkten civila avlöningsreglementet, att Kungl. Maj:t bemyndigas besluta om särskild ersättning vid förordnande att uppehålla befattning såsom tingsdomare eller särskild inskrivningsdomare, därest förordnandet kan väntas bliva av längre varaktighet.

Vissa naturaförmåner till sjuksköterska vid garnisonssjukhus. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att i 51 § 3 mom. civila avlöningsreglementet intages en bestämmelse av innehåll, att sjuksköterska, som mottager kost in natura

eller för vars räkning verkställes tvätt genom kronans försorg, skall erlägga ersättning härför genom avdrag å avlöningen eller på annat sätt i enlighet med bestämmelser, som meddelas av försvarets sjukvårdsförvaltning.

Begravningshjälp till dödsbo efter landshövding. I anslutning till vad som anförts i statsverkspropositionen (För flera huvudtitlar gemensamma frågor, s. 23) föreslås, att landshövdingarna ej längre skola undantagas från rätt till begravningshjälp. Förslaget påkallar ändrad lydelse av 60 § 2 mom. civila avlöningsreglementet.

Särskilda förmåner i vissa fall vid tjänstgöring å egen förläggningssort. I skrivelser till Kungl. Maj:t ha *flygförvaltningen, svenska officersförbundet, svenska underofficersförbundet* och *försvarsväsendets underbefälsförbund* anhållit om sådan ändring av militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet, att beställningshavare måtte kunna komma i åtnjutande av tjänstgöringstraktamente respektive kommenderingstillägg vid tjänstgöring å egen förläggningssort under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas. Flygförvaltningen har ock föreslagit den förutsättningen för ersättningarnas utgående, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas under viss tid, exempelvis mer än 24 timmar. Vidare har *chefen för Bohusläns regemente* — med förmålan, att regementet, vars förläggningssort vore Uddevalla stad, hade ett övningsfält, Bulid, som vore beläget inom förutvarande Bäve socken på ett avstånd av omkring 7 km från kasernetablissemnet, samt att Bäve socken från och med den 1 januari 1945 inkorporerats med Uddevalla stad, varvid övningsfältet blivit beläget inom förläggningssorten och den förut befintliga rätten till tjänstgöringstraktamente och kommenderingstillägg upphört — hemställt, att regementets fast anställda officerare och underofficerare vid tjänstgöring med trupp på övningsfältet Bulid måtte, med undantag i förekommande fall av tjänstgöringstraktamente, alltfört komma i åtnjutande av de förmåner i fråga om fri förplägnad och fri förläggning, som tillkommit dem före Bäve sockens inkorporering.

Över framställningarna ha utlåtanden avgivits av *försvarets civilförvaltning*, såvitt avser samtliga framställningar utom flygförvaltningens, och av *försvarsväsendets lönenämnd*, såvitt avser samtliga framställningar utom svenska officers- och underofficersförbundens.

Chefen för finansdepartementet har för egen del i huvudsak anført följande.

Tjänstgöringstraktamente vid tjänstgöring utom egen förläggningssort är avsett att bereda tjänstemannen ersättning för de extra kostnader, som normalt äro förenade med sådan tjänstgöring. För militära beställningshavare har det i vissa fall ansetts lämpligt att ersätta det eljest utgående tjänstgöringstraktamentet med fri förläggning och fri förplägnad samt ett mindre traktamente. Att tjänstgöringstraktamentet icke helt uteslutits i dessa fall, beror på att tjänstgöringen kan förutsättas medföra flera extrakostnader än för förläggning och förplägnad. Vid tjänstgöring å egen förläggningssort — även om det vanliga kvarteret ej kan bibehållas — synas emellertid sådana extra-

kostnader icke behöva uppkomma i sådan omfattning, att det vore motiverat med något särskilt tjänstgöringstraktamente. Såsom motivering för beviljande av tjänstgöringstraktamente vid dylik tjänstgöring i vanliga fall synes mig rätteligen ej heller kunna åberopas det förhållandet, att sådan förmån tillerkänts beställningshavare med förläggningssort i fästning. Däremot synas skäl kunna åberopas för att beställningshavare vid sådan tjänstgöring, att han icke kan bibehålla sitt vanliga kvarter, erhåller förmånen av fri förläggning och fri förplägnad. Av framställningarna synes mig framgå, att detta är lämpligt ej endast i beställningshavarens eget intresse.

Då fri förläggning och fri förplägnad i avsedda fall utgöra en avlöningsförmån, som synes gå utöver vad som avses i avlöningsreglementena, torde Kungl. Maj:t böra utverka riksdagens bemyndigande att meddela sådana bestämmelser, att beställningshavare må vid tjänstgöring å egen förläggningssort under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret därunder icke kan bibehållas, kunna erhålla fri förplägnad och fri förläggning.

Beräkning av begravningshjälp till dödsbo efter rektor vid högre kommunalskola. I avlöningsreglementet för de högre kommunala skolorna föreslås, att en bestämmelse införes av innebörd, att vid beräkning av begravningshjälp till dödsbo efter rektor vid sådan skola lönen skall ökas med rektorsarvodet.

Fri tjänstebostad m. m. åt försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer i Moskva. Genom brev den 30 juni 1939 har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut medgivit, att samtliga vid beskickningen i Moskva anställda extra ordinarie tjänstemän finge åtnjuta förmånen av fri bostad med uppvärmning och belysning i av staten förhyrda lägenheter.

Kungl. Maj:t hemställer nu om riksdagens medgivande till att samma förmåner må få åtnjutas jämväl av försvarsattachéerna och de biträdande försvarsattachéerna vid samma beskickning.

Motionärerna ha föreslagit, att gällande bestämmelser om justitieråds och regeringsråds rätt att med ämbetet förena uppdrag såsom skiljeman skola erhålla en viss jämkning i samband med befattningarnas inordnande under civila avlöningsreglementet. Sålunda skulle de enligt motionärernas förslag bliva berättigade mottaga skiljemannauppdrag som ordförande i skiljenämnd och som ensam skiljedomare.

Utskottet.

Utskottet, som ej är berett att förorda den ifrågavarande jämkningen, tillstyrker det av Kungl. Maj:t i nämnda hänseende framlagda förslaget.

Icke heller i övrigt har Kungl. Maj:ts förslag givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 266 och II: 417 godkänna vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8),

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

1) godkänna vid propositionen fogat förslag till kungörelse om viss ändring av avlöningsreglementet den 30 juni 1943 (nr 509) för de högre kommunala skolorna,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 1 mars 1946 meddela föreskrifter i fråga om

a) fri förläggning och fri förplägnad till beställningshavare vid tjänstgöring å egen förläggningssort under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret därunder icke kan bibehållas, och

b) fri tjänstebostad m. m. åt försvarsattachéer och biträdande försvarsattachéer i Moskva.

Stockholm den 10 maj 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Pauli, Gränebo, André, Bäckström, Gustaf Karlsson, Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Johan Eric Ericson, Rosenberg, Hesselbom* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad, Mårtensson, Staxäng, Malmberg* i Skövde, *Lindholm, Holmström, Åkerström, Petterson* i Degerfors och *Persson* i Vinberg.
